

ਅੰਕ-ਵੰਡ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ BLUE PRINT

(ਜਮਾਤ ਨੌਵੀਂ)

Summative Assessment- I
(ਪਹਿਲੀ ਛਿਮਾਹੀ)

ਵਿਸ਼ਾ—ਪੰਜਾਬੀ

ਕੁੱਲ ਅੰਕ—90

	ਗਿਆਨ			ਸਰਬੰਗੀ ਗਿਆਨ			ਪ੍ਰਗਟਾ			ਕੁਲ ਅੰਕ
	ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	ਦਰਮਿਆਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	ਦਰਮਿਆਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	ਦਰਮਿਆਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	
ਭਾਸ਼ਾ	ਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ (ਪੜ੍ਹਨ ਕੌਸ਼ਲ) ਬਹੁਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	10(10)	—	—	—	—	—	—	—	10
	ਵਿਆਕਰਨ ਬਹੁਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	—	—	—	4(4)	—	—	—	—	20
		—	—	—	4(4)	—	—	—	—	
		—	—	—	4(4)	—	—	—	—	
		—	—	—	4(4)	—	—	—	—	
ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਲਿਖਣ ਕੌਸ਼ਲ	—	—	—	—	—	—	—	—	10(1)	15
	—	—	—	—	—	—	—	—	5(1)	
ਸਾਹਿਤ	ਕਹਾਣੀ	4(4)	—	—	—	—	—	10(5)	—	14
	ਇਕਾਂਗੀ	—	—	—	—	—	—	—	—	
	ਜੀਵਨੀ	—	—	—	—	—	—	6(3)	—	6
	ਕਵਿਤਾ	5(5)	—	—	—	—	—	—	5(1)	10
	ਵਾਰਤਕ	—	—	—	—	—	—	10(5)	5(1)	15
	ਕੁੱਲ ਜੋੜ	19(19)	—	—	20(20)	—	—	26(15)	25(4)	90

ਬਰੈਕਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਬਰੈਕਟ ਦੇ ਬਾਹਰ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਨੋਟ — 90 ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ 30 ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

Summative Assessment-I

**ਸਮੁੱਚੇ ਸਲੇਬਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ
Coverage of Syllabus**

ਕੋਡ ਨੰਬਰ 104

ਰਚਨਾਤਮਕ (Composition)

ਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ	10
ਪੱਤਰ	05
ਲਿਖਣ ਯੋਗਤਾ	10

ਵਿਆਕਰਨ (Grammar)

ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ	
ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ (ਸਮਾਨਰਥਕ ਅਤੇ ਵਿਪਰੀਤਰਥਕ)	
ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ (ਨਾਂਵ, ਪੜਨਾਂਵ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ)	
ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਕਾਰਕ	
ਮੁਹਾਵਰੇ	20

ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ (Text books)

1. ਸਾਹਿਤ ਦੀਪਿਕਾ—1

ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾਵਾਂ

ਕਵੀ — (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਦਮੋਦਰ, ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ, ਹਾਸ਼ਮ, ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ, ਫ਼ਜ਼ਲ ਸ਼ਾਹ)

ਵਾਰਤਕ

ਵਾਰਤਕਕਾਰ—(ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਸ਼ਰਧਾ ਰਾਮ ਫਿਲੌਰੀ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਕਮਲਾ ਅਕਾਲੀ, ਈਸ਼ਵਰ ਚਿੱਤਰਕਾਰ)

2. ਸਾਹਿਤਕ ਵੰਨਗੀਆਂ—1

ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਬਾਗੀ ਦੀ ਧੀ, ਪਠਾਣ ਦੀ ਧੀ

ਜੀਵਨੀ

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵਾ, ਰਾਣੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਬਾਈ, ਮਹਾਂਕਵੀ ਰਵਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ

ਕਹਾਣੀ, ਜੀਵਨੀ, ਕਵਿਤਾ, ਵਾਰਤਕ

(ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਾਲੇ)

(40-50 ਸ਼ਬਦ ਵਾਲੇ)

(100-125 ਸ਼ਬਦ ਵਾਲੇ)

45

ਕੁਲ 90

Summative Assessment- I

ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ
ਪੰਜਾਬੀ
ਜਮਾਤ ਨੌਵੀਂ (ਪਹਿਲੀ ਛਿਮਾਹੀ)

* Please check that this question paper contains 7 printed pages.
* ਬਹੁ ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ ਚੁਣ ਕੇ ਉੱਤਰ ਪੁਸ਼ਤਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।
* ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

Time allowed : 2-1/2 hours

ਸਮਾਂ 2-1/2 ਘੰਟੇ

Maximum Marks : 90

ਅੰਕ 90

(ੳ) ਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ (ਅਣਡਿੱਠਾ ਪੈਰਾ)

2x5=10

ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਪਾਪ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਧਰਮ। ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਮਝਦਾਰ ਮਨੁੱਖ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਕਰੇਗਾ? ਪਰ ਫੇਰ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਬਾਰੇ ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖੇ ਬਿਨਾਂ ਜੁਬਾਨ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦੀ ਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਮਨੁੱਖੀ ਸੋਝੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇ। ਝੂਠ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ, ਸੱਚ ਕਹੋ ਅਤੇ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਕਹੋ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਣਕੇ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਏਸ ਮਨਭਾਉਂਦੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ। ਏਸੇ ਲਈ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਕਦੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਦੀ ਚੇਤਵਾਨੀ ਦੇਣੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਕਿਸੇ ਸੁੰਦਰ ਜਾਂ ਮਨੋਰੰਜਕ ਝੂਠੇ ਸਵਾਂਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਖਿੱਚਦੇ ਸਨ।

(1) ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰੇ ਵਿਚ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?

(ੳ) ਪਾਪ

(ਅ) ਸਦਾਚਾਰ

(ੲ) ਦਿਖਾਵਾ

(ਸ) ਵਧੀਆ

(2) ਸਿਆਣਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਝੂਠ' ਕਿਸ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

(ੳ) ਮਿਰਚਾਂ

(ਅ) ਗੁੜ

(ੲ) ਹਲਦੀ

(ਸ) ਚੀਨੀ

(3) ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚਿਤਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ?

(ੳ) ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ

(ਅ) ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ

(ੲ) ਝੂਠੇ ਸਵਾਂਗਾਂ ਨਾਲ

(ਸ) ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ

(4) ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵੱਡਾ ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ?

(ੳ) ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ

(ਅ) ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ

(ੲ) ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਨਾ

(ਸ) ਚੁਗਲੀ ਕਰਨਾ

(5) ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਰਾਣੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਹੜੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ?

(ੳ) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ

(ਅ) ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ

(ੲ) ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਦੀ

(ਸ) ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ ਦੀ

2. ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਮਸਤਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੋਂ ਖੁੱਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੇ, ਮੰਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਨਸ਼ਾ ਪੱਤਾ ਖਾ ਕੇ ਰਸਾਤਲ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੀ ਹੁੰਦੀ। ਨੌਜਵਾਨ ਕੀ, ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਨਸ਼ਈ ਤੇ ਵਿਸ਼ਈ ਹੋਣ ਨੂੰ ਹੀ ਐਸ਼ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਝਲਕਦੇ ਹੰਝੂਆਂ ਭਰੇ ਤਰਲੇ ਨੂੰ, ਵੀ ਗੁੰਗਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਐਸੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੰਢਾ ਚੁੱਕੇ ਤੇ ਸਿਆਣੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਭਵਿੱਖਤ, ਨੌਜਵਾਨ ਰਸਾਤਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਰੋਕੇ ਕਿਵੇਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਝੜਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਘਰ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸਦਾ ਖਰਚਾ-ਪਾਣੀ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਕੰਨੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਦੂਜੇ ਕੰਨੋਂ ਕੱਢ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਨੁਕਸ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੜੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਪਰਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਹਨ, ਸੁੱਚ ਸੋਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ ਸੰਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਵਿਗੜ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਆਪਣਾ ਬਾਣਾ ਤਿਆਗ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਮੁੰਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਲੋੜ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ—ਸਹੀ ਰਾਹ ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ।

(1) ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

(ੳ) ਅੱਲ੍ਹੜ

(ਅ) ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੀ

(ੲ) ਮਸਤਾਨੀ

(ਸ) ਲੜਾਕੀ

(2) ਕਿਸ਼ੋਰ ਰਸਾਤਲ ਵਿੱਚ ਕੌੜੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ?

(ੳ) ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ

(ਅ) ਵਿਹਲੇ ਰਹਿ ਕੇ

(ੲ) ਪੈਸੇ ਕਮਾ ਕੇ

(ਸ) ਨਸ਼ੇ ਕਰਕੇ

(3) ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੰਢਾ ਚੁੱਕੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ?

(ੳ) ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ

(ਅ) ਵੱਡਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ

(ੲ) ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ

(ਸ) ਰਸਾਤਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ

(4) ਕਈ ਵਾਰ ਸੰਤ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ?

(ੳ) ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ

(ਅ) ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

(ੲ) ਸੁੱਚ ਸੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ

(ਸ) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ

(5) ਵਿਗੜ ਰਹੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ

(ੳ) ਸ਼ਾਨਾਮੱਤੇ

(ਅ) ਮਾਣ-ਮਰਿਆਦਾ

(ੲ) ਰਸਮੋ ਰਿਵਾਜ

(ਸ) ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ

(ਅ) ਵਿਆਕਰਨ

5x4=20

1. (i) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ—

(ੳ) ਜੈਹਰ	(ਅ) ਜ਼ੈਹਰ
(ੲ) ਜ਼ਹਿਰ	(ਸ) ਜ਼ਿਹਰ

(ii) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ—

(ੳ) ਅਭਿਆਸ	(ਅ) ਮੇਹਨਤ
(ੲ) ਬੇਈਮਾਨ	(ਸ) ਵਿਦਿਆਰਥੀ

(iii) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਵਿਚਲੀ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ—
ਜਸਮੀਤ ਕੋਲ.....ਪੈਸਾ ਹੈ।

(ੳ) ਬੋਹਤ	(ਅ) ਬੌਹਤ
(ੲ) ਬਹੁਤ	(ਸ) ਬੁਹਤ

(iv) ਸਹੀ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਚੁਣੋ—

(ੳ) ਚਹੀਦਾ	(ਅ) ਚਾਹਿਦਾ
(ੲ) ਚਹਿਦਾ	(ਸ) ਚਾਹੀਦਾ

2. (i) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਲਈ ਸਹੀ ਵਿਪਰੀਤਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣੋ—

ਮਹਿੰਗਾ

(ੳ) ਮੁੱਲਵਾਨ	(ਅ) ਸਸਤਾ
(ੲ) ਕੀਮਤੀ	(ਸ) ਬੇਕਾਰ

(ii) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਲਕੀਰੇ ਸ਼ਬਦ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣੋ—

ਗੁਰਮੀਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(ੳ) ਉਤਸੁਕ	(ਅ) ਪ੍ਰਸੰਨ
(ੲ) ਉਦਾਸ	(ਸ) ਹੈਰਾਨ

(iii) 'ਮੁਸ਼ਕਲ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣੋ—

(ੳ) ਸੌਖਾ	(ਅ) ਔਖਾ
(ੲ) ਸਰਲ	(ਸ) ਸਪਸ਼ਟ

(iv) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਵਿਚਲੇ ਲਕੀਰੇ ਸ਼ਬਦ ਲਈ ਸਮਾਨਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣੋ—

ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਅਮਨ ਦੇ ਅਹਿਦਨਾਮੇ ਤੇ ਦਸਖਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ।

(ੳ) ਅਸ਼ਾਂਤੀ	(ਅ) ਜੁੱਧ
(ੲ) ਜੰਗ	(ਸ) ਸ਼ਾਂਤੀ

3. (i) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਵਿਚਲੇ ਲਕੀਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਨਾਂਵ ਦੀ ਕਿਸਮ ਚੁਣੋ—

ਇੱਜ਼ਤ ਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(ੳ) ਭਾਵਵਾਚਕ ਨਾਂਵ

(ਅ) ਇਕੱਠਵਾਚਕ ਨਾਂਵ

(ੲ) ਖਾਸ ਨਾਂਵ

(ਸ) ਵਸਤਵਾਚਕ ਨਾਂਵ

(ii) ਪੜਨਾਂਵ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ?

(ੳ) ਚਾਰ

(ਅ) ਪੰਜ

(ੲ) ਛੇ

(ਸ) ਸੱਤ

(iii) ਮੈਂ ਅੱਧਾ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਲਕੀਰਿਆ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹੜਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ?

(ੳ) ਗੁਣਵਾਚਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ

(ਅ) ਸੰਖਿਆਵਾਚਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ

(ੲ) ਪੜਨਾਂਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ

(ਸ) ਪਰਿਮਾਣਵਾਚਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ

(iv) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਣਵਾਚਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਚੁਣੋ—

ਮੈਂ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟਾ ਗੁਲਾਬ ਦੇਖਿਆ।

(ੳ) ਬਾਗ

(ਅ) ਗੁਲਾਬ

(ੲ) ਦੇਖਿਆ

(ਸ) ਚਿੱਟਾ

4. (i) 'ਮੁਟਿਆਰ' ਦਾ ਪੁਲਿੰਗ ਰੂਪ ਚੁਣੋ—

(ੳ) ਨੌਜਵਾਨ

(ਅ) ਮੁੰਡਾ

(ੲ) ਗੱਭਰੂ

(ਸ) ਲੜਕਾ

(ii) ਕਵੀ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਕ ਵਿਚਲੇ ਲਕੀਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਸਤਰੀਲਿੰਗ ਰੂਪ ਚੁਣੋ—

(ੳ) ਲਿਖਾਰਨ

(ਅ) ਲੇਖਕਾ

(ੲ) ਸ਼ਾਇਰਾ

(ਸ) ਕਵਿਤਰੀ

(iii) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕਰਨ ਕਾਰਕ ਚੁਣੋ—

ਨੌਕਰਾਣੀ ਨੇ ਝਾੜੂ ਨਾਲ ਕਮਰਾ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ।

(ੳ) ਝਾੜੂ ਨਾਲ

(ਅ) ਨੌਕਰਾਣੀ ਨੇ

(ੲ) ਕਮਰਾ

(ਸ) ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ

(iv) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਵਿੱਚੋਂ ਲਕੀਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕਾਰਕ ਚੁਣੋ—

ਸਿਮਰਨ ਨੇ ਸ਼ਾਲੂ ਨੂੰ ਪੈਂਨ ਦਿੱਤਾ।

(ੳ) ਅਪਾਦਾਨ ਕਾਰਕ

(ਅ) ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ

(ੲ) ਕਰਮ ਕਾਰਕ

(ਸ) ਕਰਨ ਕਾਰਕ

5. (i) 'ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋਣਾ' ਅਰਥ ਲਈ ਮੁਹਾਵਰਾ ਚੁਣੋ—

- (ੳ) ਆਈ ਚਲਾਈ ਕਰਨੀ (ਅ) ਜਿੰਨੀ ਗੋਡੀ ਉਨੀ ਡੋਡੀ
(ੲ) ਅੱਗ ਦੇ ਭਾਅ ਹੋਣਾ (ਸ) ਹੱਥ ਰੰਗਣੇ

(ii) 'ਸਾਹ ਸੁੱਕ ਜਾਣਾ' ਮੁਹਾਵਰੇ ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ ਚੁਣੋ—

- (ੳ) ਮਰ ਜਾਣਾ (ਅ) ਦੌੜ ਜਾਣਾ
(ੲ) ਖਾ ਜਾਣਾ (ਸ) ਡਰ ਜਾਣਾ

(iii) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਵਿਚਲੀ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਲਈ ਸਹੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਚੁਣੋ—

ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ..... ਹੈ।

- (ੳ) ਸੱਪ ਸੁੰਘ ਜਾਣਾ (ਅ) ਦਾਲ ਵਿੱਚ ਕਾਲਾ ਹੋਣਾ
(ੲ) ਹਵਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ (ਸ) ਉਖਲੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਦੇਣਾ

(iv) 'ਉੱੜਾ ਐੜਾ ਨਾ ਆਉਣਾ' ਮੁਹਾਵਰੇ ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ ਚੁਣੋ—

- (ੳ) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾ ਆਉਣੀ (ਅ) ਲਿਖਣਾ ਨਾ ਆਉਣਾ
(ੲ) ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਾ ਆਉਣਾ (ਸ) ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਾ ਆਉਣਾ

(ੲ) ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ—

20+10+15=45

ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ—

1. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ—

4x1=4

- (ੳ) ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਫਿਰ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਕਹਾਣੀ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ?
(ਅ) ਵੀਰਾਂਵਾਲੀ ਦੇ ਘਰਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।
(ੲ) ਅਜਮੇਰ ਨੂੰ ਕੌਣ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ?
(ਸ) ਪਠਾਣਾਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਸਨ?

2. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 40-50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ—

3x2=6

- (ੳ) ਪੇਂਡੂ ਜੀਵਨ ਨੇ ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪਾਇਆ?
(ਅ) ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵੇ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਦੋ ਸਮਾਧੀਆਂ ਕਿਉਂ ਬਣੀਆਂ?
(ੲ) ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇੰਝ ਕਿਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਝਾਂਸੀ ਦਾ ਬਚਣਾ ਔਖਾ ਹੈ?

3. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 40-50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ—

5x2=10

- (ੳ) ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਕੀ ਸੀ?
(ਅ) ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੇ ਹਾਰਨ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ?
(ੲ) ਲੇਖਕ ਈਸ਼ਵਰ ਚਿਤਰਕਾਰ ਚੌਕੀਦਾਰ ਨਾਲੋਂ ਚੋਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਚੰਗਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ?
(ਸ) ਮਾਣਕ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਿਉਂ ਛੁੱਟਣ ਲੱਗਾ ਸੀ?
(ਹ) ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਕਿੰਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਫਕੀਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ?

2. ਲੰਮੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

5x2=10

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 100-125 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ—

1. ਭਾਗੀਰਥ ਲਾਹੌਰ ਕਿਉਂ ਗਿਆ? ਮਨਸੁਖ ਸ਼ਾਹ ਭਾਗੀਰਥ ਦੀ ਕਿਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ?
ਜਾਂ

‘ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ’—ਕਮਲਾ ਅਕਾਲੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਬਿਆਨ ਕਰੋ।

2. ‘ਦੁਰਗਾ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਯੁੱਧ’ ਕਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ? ਰਚਨਹਾਰ ਨੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਵਾਹੀ ਤੇਗ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ?

ਜਾਂ

‘ਓੜਕ ਵਕਤ’ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਕਵੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਾਰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

3. ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

(1) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ—

5x1=5

- (ੳ) ਜੋਗੀ ਚੀਣਾ ਕਿਉਂ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ?
(ਅ) ਦਮੋਦਰ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਰਚਨਾ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ?
(ੲ) ਹਾਸ਼ਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਸ਼ਕ ਦਰਦ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ?
(ਸ) ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਤੀਸਰੀ ਜਾਤ ਸ਼ਬਦ ਕਿੰਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ?
(ਹ) ਸੋਹਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਕਿਸ ਨੇ ਵਟਾਇਆ ਸੀ?

(2) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 40-50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ—

5x2=10

- (ੳ) ਲਾਜ ਦਾ ਨਾਂ ਬਾਗੀ ਦੀ ਧੀ ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਿਆ?
(ਅ) ਗਫੂਰ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਿਉਂ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ?
(ੲ) ਕੀ ਭੂਆ ਵੀਰਾਂਵਾਲੀ ਲਾਜ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ? ਪਰ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਉਂ ਚਲੀ ਗਈ?
(ਸ) ਵੀਰੋ ਦੇ ਪਿਉ ਨੇ ਗਫੂਰ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸਨੇ ਅੱਗੋਂ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ?
(ਹ) ਬਿਮਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਲਾਜ ਕਿਹੋ ਜਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਸੀ?

(ਸ) ਲਿਖਤੀ

10+5=15

- (1) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ 200-250 ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖੋ—

‘ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ’

ਨੁਕਤੇ—

- * ਜਨਮ ਅਤੇ ਬਚਪਨ
- * ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਦੇ ਕੌਤਕ
- * ਜੀਵਨ ਤੇ ਉਦੇਸ਼
- * ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ
- * ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਾਜਨਾ
- * ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

* ਪਰਵਾਰ ਵਿਛੋੜਾ

* ਅੰਤ ਸਮਾਂ

ਜਾਂ

‘ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ’

ਨੁਕਤੇ—

* ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਅਰਥ

* ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ

* ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ

* ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਰੂਪ

* ਰੋਕਣ ਦੀ ਲੋੜ

* ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਜਨਤਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਜਤਨ

2. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖੋ—

ਤੁਹਾਡਾ ਮਿੱਤਰ ਬੁਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾਓ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਓ।

ਨੁਕਤੇ—

* ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੱਲੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਣਾ

* ਸਿਹਤ ਉੱਤੇ ਵੀ ਮਾੜਾ ਅਸਰ

* ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ

* ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਓ।

* ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅੱਗੋਂ ਕਿਹੜਾ ਵਿਸ਼ਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।

ਨੁਕਤੇ—

* ਸਾਲਾਨਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ

* ਜਮਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਵਲ ਆਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਆਸ

* ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ

* ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੁਚੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਡਾਕਟਰੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ।

* ਤੁਹਾਡੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੀ ਲੋੜ।

ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰ (ANSWER KEY)

(ੳ) ਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ (ਅਣਡਿੱਠਾ ਪੈਰਾ)

1. (1) ਓ	2. (1) ਏ
(2) ਓ	(2) ਸ
(3) ਏ	(3) ਸ
(4) ਓ	(4) ਸ
(5) ਓ	(5) ਅ

(ਅ) ਵਿਆਕਰਨ

1. (i) ਏ	3. (i) ਅ	5. (i) ਏ
(ii) ਅ	(ii) ਏ	(ii) ਸ
(iii) ਏ	(iii) ਅ	(iii) ਅ
(iv) ਸ	(iv) ਸ	(iv) ਸ
2. (i) ਅ	4. (i) ਏ	
(ii) ਏ	(ii) ਸ	
(iii) ਅ	(iii) ਓ	
(iv) ਸ	(iv) ਅ	

(ੲ) ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ

1. (ੳ) ਬਾਗੀ ਦੀ ਧੀ
(ੲ) ਗਫੂਰ ਪਠਾਣ
- (ਅ) ਹੁਸ਼ਨਾਕ ਸਿੰਘ
(ਸ) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
2. (ੳ) ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸੇ ਪਿੰਡ ਨੇ ਰਵਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਵਾਹ.....। ਭਾਰਤ ਦੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ.....ਕਹਾਣੀਆਂ.....ਕਲਮਬੰਦ। ਰਾਸ਼ਟਰ-ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਝਾਂਕੀ।
(ਅ) ਜਮਰੌਦ ਵਿੱਚ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵਾ ਜਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਕਿੱਲ੍ਹੇਦਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਆਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਿੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਸਮਾਧ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਆਪ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕੁੱਝ ਫੁੱਲ ਤੇ ਅੰਗੀਠੇ ਦੀ ਰਾਖ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਲੈ ਗਈ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਹਵੇਲੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਸਮਾਧ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
(ੲ) ਰਾਣੀ ਦੇ ਕੁੱਝ ਗੱਦਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ। ਰਾਣੀ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਆ ਰਹੇ ਤਾਂਤੀਆ ਟੋਪੇ ਤੇ ਉਸਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ

ਹਾਰ ਹੋਈ। ਮਹੱਲ ਦੀ ਛੱਤ ਤੋਂ ਸੜਦੀ ਹੋਈ ਝਾਂਸੀ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਝਾਂਸੀ ਦਾ ਬਚਣਾ ਔਖਾ ਹੈ।

3. (ੳ) ਸ਼ਿਵਾਨਿਭ ਦੀ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨਹਾਉਂਦਾ, ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕ ਕੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਤੇ ਜਾਂਦਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦਾ।

(ਅ) ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਨੇ ਵਾਟਰਲੂ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਬਦਲੀ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਫੌਜ ਦੇ ਪੈਰ ਤਿਲਕਣ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਹਮਲਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਵੇਲਾ ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਤੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਯੂਰਪ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬਦਲ ਗਿਆ।

(ੲ) ਲੇਖਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੌਕੀਦਾਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਸੌਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦਕਿ ਚੋਰ ਤਾਂ ਘਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਦੇ ਸੌਣ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਲੇਖਕ ਚੌਕੀਦਾਰ ਨਾਲੋਂ ਚੋਰ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(ਸ) ਮਾਣਕ ਤੇ ਜਵਾਹਰ ਭਰਾ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਇਕੋ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਵਾਹਰ ਭੈੜੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕੁੜੀ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮਾਣਕ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੋੜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(ਹ) ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਨ ਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਉਹ ਦਿਖਾਵੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਰਾਹ ਤੇ ਪਾਉਣ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਫਕੀਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹਨ।

2. ਲੰਮੇ ਉੱਤਰ.....

1. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਖਤਰੀ ਆਇਆ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਮਦਦ ਲੈਣ ਆਇਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਭਾਗੀਰਥ ਨੂੰ ਗਰੀਬ ਖੱਤਰੀ ਦੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਮਾਨ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਲਾਹੌਰ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਵਚਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਸਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਵੀਂ ਰਾਤ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣਾ। ਭਾਗੀਰਥ ਸਤ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਮਨਸੁਖ ਸ਼ਾਹ ਨਾਂ ਦੇ ਬਾਣੀਏ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਭਾਗੀਰਥ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਆਹ ਦਾ ਚੂੜਾ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਰਾਤ ਰਹਿ ਜਾਵੋ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਲੈ ਜਾਣਾ। ਪਰ ਭਾਗੀਰਥ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਜੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਵਿਗੜੇਗਾ ਤਾਂ ਬਾਣੀਆ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਿਹਾ ਨਾ ਮੰਨਣ ਤੇ ਜਨਮ ਵਿਗੜੇਗਾ, ਭਾਗੀਰਥ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਤੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜਾਂ

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਛੋਟੀ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਛੋਟੀ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਹੈ। ਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਵਡਿਆਈਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਕਈ ਵਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਾਪਰਵਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਇਤਨੇ ਭਿਆਨਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰੁਖ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

2. 'ਦੁਰਗਾ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਯੁੱਧ' ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਖਸ਼ਸ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ ਵੱਲੋਂ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਨੂੰ ਰਣਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਵੰਗਾਰਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ

ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾਨ ਮਿਆਨ ਤੋਂ ਧੂਹ ਲਈ ਤੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦੇ ਭਾਰੀ ਖੰਡੇ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾਨ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘੋੜੇ ਤੇ ਬੈਠਿਆ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਨੂੰ ਕੱਟਦੀ ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਤੇ ਗਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂ ਤੋਂ ਚਲਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜਾਂ

‘ਓੜਕ ਵਕਤ’ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਕਵੀ ਹਾਸ਼ਮ ਹਨ। ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਹਾਸ਼ਮ ਦੀ ਰਚਨਾ ‘ਸੱਸੀ ਪੁਨੂੰ’ ਵਿੱਚੋਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਨੇ ਸੱਸੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਵਕਤ ਦਾ ਬੜਾ ਕਰੁਣਾਮਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੁਨੂੰ ਨੂੰ ਕਾਫਲੇ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੱਸੀ ਵਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਤੜਪਦੀ ਹੈ। ਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੀ ਉਹ ਬੇਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਫਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਤੋਬਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਗਲਤੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਉਹ ਡਾਚੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪੁਨੂੰ ਦਾ ਸਾਥ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਹੀ ਕਰਮ ਮਾੜੇ ਹਨ ਜੋ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਇਕ ਮੈਂ ਹੀ ਬਦਕਿਸਮਤ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ। ਹਾਸ਼ਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੱਸ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

3. ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ

1. (ੳ) ਜੋਗੀ ਹੀਰ ਕੋਲ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਚੀਣਾ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਦਮੋਦਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੀਰ ਅਤੇ ਜੋਗੀ ਦੇ ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

(ੲ) ਹਾਸ਼ਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਸ਼ਕ ਦਰਦ ਨੂੰ ‘ਖੁਦਾ’ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਸ) ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਤੀਜੀ ਜ਼ਾਤ ‘ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ’ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।

(ਹ) ਸੋਹਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਉਸਦੀ ਨਨਾਣ ਨੇ ਵਟਾਇਆ ਸੀ।

2. 40-50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਉੱਤਰ

(ੳ) ਲਾਜ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸਨ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬਾਗੀ ਸਨ। ਉਸਦਾ ਫੁੱਫੜ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਲਾਜ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਬਿਮਾਰ ਲਾਜ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਦਾ ਅਰਥ ਪੁੱਛਦੀ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸਦੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਫੁੱਫੜ ਮੇਰੀ ਭੂਆ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਬਾਗੀ ਦੀ ਧੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬਾਗੀ ਦੀ ਧੀ ਪੈ ਗਿਆ।

(ਅ) ਗਫੂਰ ਪਠਾਣ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਡਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਖੇਡਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਵੀ ਛੋਟੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾਰਦੀ ਸੀ। ਗਫੂਰ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਮਰ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਗਫੂਰ ਉਸ ਛੋਟੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ।

(ੲ) ਹਾਂ, ਭੂਆ ਵੀਰਾਂਵਾਲੀ ਲਾਜ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਹੁਸ਼ਨਾਕ ਸਿੰਘ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਗੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਤੇ ਉਸਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੁੱਟ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਲਈ ਲਾਜ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਵੀਰਾਂਵਾਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

(ਸ) ਵੀਰੋ ਦੇ ਪਿਉ ਨੇ ਗਫੂਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਨਾ ਖੇਡਿਆ ਕਰ। ਗਫੂਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰੱਬ ਤਾਂ ਇਕ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗਫੂਰ ਨੇ ਵੀਰੋ ਦੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਕੋਲ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

(ਹ) ਬਿਮਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਲਾਜ਼ ਬੜੀ ਦਲੇਰੀ ਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਭੂਆ ਵੀਰਾਂਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਮਝਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਵੀ ਠੀਕ ਹੋ ਕੇ ਜੇਲ ਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਉ. 8 ਨਿੱਜੀ ਪੱਤਰ

ਪਰੀਖਿਆ ਭਵਨ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ

ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤਰ...../ਮਾਣਯੋਗ ਪਿਤਾ ਜੀ,

.....

.....

ਮਿਤੀ

ਤੁਹਾਡਾ ਮਿੱਤਰ/ਬੇਟਾ

ਓ.ਅ.ਏ.

(ਸ) ਲੇਖ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਨਮ 1666 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਤੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਪੀਰ ਭੀਖਣ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪਾਈ। ਖੇਡ-ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੇ ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਬਾਰੇ ਕੌਤਕ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਘੋੜ-ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇਬਾਜ਼ੀ, ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਗੂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ-ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਨਾ ਇਨਸਾਫੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ, ਧਾਰਮਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ, ਸਮਾਜਕ ਬਰਾਬਰੀ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ-

1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਧਾਰਮਕ ਏਕਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਖੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ.....ਆਪ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ.....ਸਿੰਘ ਤੇ ਕੌਰ ਸ਼ਬਦ.....ਖਾਲਸਾ ਸੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਿਪਾਹੀ ਵੀ.....ਯੁੱਧ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ.....ਝੂਠੀ ਕਸਮਾਂ ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਕਿਲਾ ਛੱਡਿਆ.....ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਛੜ ਗਿਆ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ/ਜਫ਼ਰਨਾਮਾ/ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ।

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ

ਆਚਰਣ ਜਾਂ ਆਚਾਰ ਦਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਹੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਹੈ। ਮਾੜੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਦਾਚਾਰ ਨੈਤਿਕ ਮੁੱਲ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਸ਼ੋਸ਼ਣ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ। ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਰਿਸ਼ਵਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਲੋਕ ਤੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੋਟ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਹੈ।

ਨਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਦੀ ਚਾਹ.....ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਲਈ.....ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਚਾਹ.....ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਤਰ.....ਛੋਟੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ, ਮੰਤਰੀ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ। ਸਕੂਲ-ਕਾਲਜਾਂ ਵਰਗੀ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਇਸਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਘੁਣ ਵਾਂਗੂੰ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ.....ਚੰਗੇ ਆਗੂ.....ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੋਚ ਬਦਲ ਕੇ.....।